

אוגוסט 2011

הצעת חוק למניעת הסתננות (תיקון מס' 3 והוראת שעה), התשע"א-2011

תכלית הצעת החוק הנה מעצר ממושך וענישה של פליטים ומבקשי מקלט על מנת להרתיע פליטים ומבקשי מקלט אחרים מלבוא לישראל.

לאחר שהכנסת העבירה במחטף את תיקון החוק למניעת הסתננות בקריאה הראשונה ביום האחרון של המושב הקודם, החלו עתה, בפגרת הקיץ, הדיונים להכנתו לקריאה שנייה ושלישית. מדובר בהצעת חוק דרקונית ובלתי מוסרית, שמתנערת מחובותיה של מדינת ישראל כלפי פליטים ומבקשי מקלט, וחותרת תחת עקרונות היסוד של המשפט הישראלי, המציב במרכזו את כבודו של האדם ואת חירותו.

אנו שותפים לדעה, ולפיה למדינת ישראל הזכות לשמור על גבולותיה, לקבוע כללים ביחס לכניסה אליה ולפקח על הבאים בשעריה. יחד עם זאת, כמדינה שקמה כדי לספק בית לפליטים, ואשר היתה מעורבת בניסוח האמנה בדבר מעמדם של פליטים משנת 1951, כל אמצעי הננקט על ידי המדינה חייב להביא בחשבון את החובה המוסרית והמשפטית שלא לכלוא פליטים ומבקשי מקלט ולא להענישם.

הצעת החוק הינה הצעת חוק חדשה שגיבשה הממשלה, לאחר שבחודש יולי 2010 נאלצה למשוך את הצעת החוק הקודמת "למניעת הסתננות" בשל ביקורת ציבורית חריפה. בניגוד להצעת החוק הקודמת, שהתכסתה בנימוקים בטחוניים, בדברי ההסבר להצעת החוק החדשה הממשלה אינה מסתרת עוד, אלא חושפת את תכליותיה האמיתיות: הרתעתם של מבקשי המקלט שנכנסים לישראל בשנים האחרונות מלבוא לארץ, וזאת על ידי מעצר ממושך של מבקשי המקלט והפליטים שכבר מצויים בישראל, והתגברות על הוראות חוק הכניסה לישראל, התשי"ב-1952, שמחייבות לשחרר ממעצר את מי שאי אפשר לגרשו מהארץ.

על פי ההצעה, מבקשי מקלט וילדיהם שייכנסו לישראל דרך גבול מצרים יוכלו להיעצר לתקופה של שלוש שנים (ולא ל-60 ימים, כפי שקובע חוק הכניסה לישראל), וזאת אפילו אין כל אפשרות או כוונה לגרשם. בניגוד לעצורים לפי חוק הכניסה לישראל, הזכאים לבוא לפני דיין שיבחן את מעצרו בתוך 96 שעות, ביקורת על מעצרו של מבקשי המקלט תיערך רק לאחר 14 ימים. ביקורת תקופתית על המעצר לא תתקיים מדי חודש, כפי שקובע חוק הכניסה לישראל, אלא מדי חודשיים. עוד קובעת הצעת החוק,

כי אם מבקש מקלט מגיע לישראל ממקום שבו לפי חוות דעתם של גורמי הבטחון מתבצעת פעילות העלולה לסכן את בטחון ישראל (למשל, מחבל דארפור שבסודאן), אי אפשר יהיה לשחרר את מבקש המקלט ואת ילדיו ממעצר. זאת, אפילו ישנן נסיבות הומניטאריות המצדיקות את השחרור, ואין כל עדות לכך שמבקש המקלט עצמו היה מעורב אי פעם בפעילות בטחונית.

הצעת החוק תחמיר את מצבם של מבקשי המקלט הקטינים, אשר נלווים להוריהם. ההצעה אינה מכירה באיסור לכלוא ילדים, אלא כמוצא אחרון של לית ברירה; אינה קובעת את עקרון טובת הילד כעילת שחרור; אינה מחייבת מעורבות גורמי הרווחה בהליך המעצר; אינה כוללת מנגנונים מיוחדים להבטחת זכויותיהם של קטינים הנלווים להוריהם; ולמעשה מפקירה את הילדים לשירותיות הוראות המעצר הדרקוניות של הצעת החוק.

זאת ועוד, הצעת החוק הינה תיקון לחוק למניעת הסתננות משנת 1954, שנועד במקורו להתמודד עם בעיות בטחוניות הנובעות מהסתננות, ותלוי בקיומו של מצב חירום. ההצעה מבטלת את תלותו של החוק בקיומו של מצב חירום, אך אינה מבטלת את ההוראות הפליליות המחמירות, שקבועות באותו חוק ואשר נועדו להתמודד עם עבירות בטחוניות בעת חירום. במקום זאת היא מחילה את ההוראות הפליליות שבחוק משנת 1954 על כל מי שאינו תושב או אזרח ישראל, אשר נכנס לארץ שלא דרך מעבר גבול מוסדר ("מסתנן", על פי ההצעה). אם תתקבל הצעת החוק, אפשר יהיה להעמיד לדין פלילי כל מבקש מקלט, ועונשו יהיה מאסר חמש שנים. זהו אף עונשו של מי שמסייע למבקש מקלט או נותן לו מחסה. מי שמסייע או נותן מחסה שוב – עונשו יהיה חמש עשרה שנות מאסר.

הפגיעות המתוארות הן רק חלק מהפגיעות הקשות והחמורות, שהצעת החוק מבקשת לעגן. יש לציין עוד, כי רוב האנשים אשר "ייתפסו ברשתו" של החוק הם מבקשי מקלט מאריתריאה או מסודאן, מדינות שאליהן אי אפשר בשלב זה לגרש איש.

ההתייחסות לתופעת הכניסה לישראל בחקיקה חייבת להיעשות כמכלול ולא לשיעורין. על החקיקה להבחין בין "מסתננים" לבין "פליטים", בין "מבקשי מקלט" לבין "מהגרי עבודה". על החקיקה לקבוע אופן טיפול שונה בפליטים ובמבקשי מקלט, ולייסד מנגנונים שיבטיחו את הטיפול המתחייב. החקיקה אינה יכולה להטיל עונשי מאסר כבדים ואינה יכולה לאפשר מעצר מינהלי חסר תוחלת של כל אדם ללא הבחנה. עליה להתיישב עם חובותיה של מדינת ישראל על פי האמנה בדבר מעמדם של פליטים משנת 1951, על פי האמנה נגד עינויים, יחס ועונשים אכזריים, בלתי אנושיים ומשפילים משנת 1984 ועל פי האמנה בדבר זכויות הילד משנת 1989.

ארגוני זכויות האדם מתנגדים להצעת החוק וזאת על מנת להבטיח שמדינת ישראל תקיים את חובתה הבסיסית לנהוג בפליטים, במבקשי מקלט ובילדיהם על פי חוק, באנושיות ובכבוד.

יונתן ברמן, עו"ד

מוקד סיוע לעובדים זרים

עודד פלר, עו"ד

האגודה לזכויות האזרח בישראל